

BERTSOLARITZA GAUR

Joxemari ARANALDE

Oraindaino idatzi dudanetan, banekin zeinentzat idazten nuen, eta benekikeen nola hitzegin behar nuen. Gaurkoan, ordea, ez dakit zeinek irakur dezaken nere artikulu hau. Zer esan beraz?

Esan dezadan, aurren-aurrena, modan dagoen zerbait iruditzen zaidala gaur bertsolaritza. Nonahi eta nornahi dabil gaur bertsosarekin. Haurrak berak ere bai.

Urteroko ohidurari jarraiki, aurten ere izan naiz udaleku batean. Eta han, zazpitik hamaika urte bitarteko haurrek ihardun dute, berek aukeratuta, bertsoak moldatzeko lanetan. Aditzea bazuten, nonbait, bazela hor bertsogintza izeneko entretenimenduren bat, eta han aritu dira bertso moldaketan.

Garai batean bertsoa kantuz erabiltzen zen bakarrik. Horretara egiten zuen ahal zuenak ahal zuena. Gaur lapitzez eta plumaz darabilgu. Eta tresneri hori erabiltzen ez dakienik ez bait dago ia inor, ia denok darabilgu bertsoa lapitzez eta plumaz.

Horregatik pentsatzen dut nik modan dagoen zerbait dela gaur bertsoa, edozeinen eskuetan bai bait dabil.

Hala ere, inon bada-eta, eskolan egin du bereziki sarrera bertsolaritzak gure aldi honetan. Gure ikasleek ikasgai dute, beren asinaturatan, gustatu edo ez gustatu, bertsozale izan edo ez izan. Hizkuntzari dagozkion gaietan, bat bertsolaritza dute. Beraren historia eta funtzionamendua eta abar, ikasi egin behar dituzte, eta gero horren kontu eman behar dute.

Ez da hori, hala ere, eskolan egin duen sarreraren adierzgarri nabarmenena. Ikasgai ez ezik, praktikagai ere bada gaur bertsolaritza ikastoletan. Eta bertsoa eta bertsolaritza zer diren ikasi bakarrik ez da egiten. Bertsolari izaten ere ikasten da gaur eskoletan. Horretarako eta horregatik sortu dira bertsolari eskolak. Horiek ez dira informatzeko bakarrik, ez eta horretarako bereziki. Horiek, formatzeko dira batipat. Ez dira bertsolaria zer den jakiteko. Bertsolari izaten ikasteko dira.

Eta bertsolari-eskola ez da berez sortu den zerbait. Teorizazio bati zor dio bere jaiotza. Xabier Amuriza izan da, batez ere, idearen sortzaile eta saltzaile. Harek hautsi du etorriaren mitoa.

Lehen uste zen, jaio egin behar zuela bertsolariak bertsolari. Orain uste da, eta erakusten, egin ere egin daitekela bertsolaria. Horretarako sortu dira eskola horiek: bertsolariak egiteko. Hargatik ez dira bertso eskolak, bertsolari-eskolak baizik.

Badago jendea sinismen gehiegirik ez daukana eskola horiekin, eta bertsolariaren sorleku bakarra amaren sabela dela uste duena. Hortik ez omen da garai bateko bertsolariak bezelakorik sortuko. Ez omen dute eskolakume horiek haiek zuten graziaz izango. Berezkorik ez duena alperrik ibiliko omen da eskolan. "Billabonakoa" nagusi izango omen da beti.

Dena dela etorriaren eta ekarriaren arteko hauzi hori, berezkoaren ala ikasiaren nagusitasun hori, dudarik ez dena, zera da: Gertakizun haundi bat dela bertsolaritza eskolan sartze hori.

Haundia da, hasteko, bertsolaritzak egundaino izan ez duen egoera bat delako. Beti eskolaz kanpo sortu eta bizitu eta garatu

den zerbait da bertsolaritza. Ez zen uste, gainera, bestela izan zitekeen ere. Uste, horrela bakarrik izan zitekeela uste zen. Eta orain eskolan dago. Aburu aldaketa funtsezko bat izan da hor. Eta horren fruitu da egoera berri hau.

Eta haundia da, bestalde, bazter-gauza bat izatetik kultur-lekurik konsagratuenera sartzen delako. Horrek ere ez du aldaketa makala eskatzen. Gizarteak eman dio lekua oraindano ukatzen zion sailetan. Duela denbora gutxi pentsa ez zitekeen aitormen hori egin dio gizarteak bertsolaritzari eskolan lekua egitean. Hori gertakizun haundia ez bada, ez dakit zer izan daiteken.

Eskola entzun eta, badakit bakarren batek kopeta zimur dezakela, eskolak ez bait du izen onik gure artean. Gurea dugu harako "eskolak galdu du mundua" hura. Ez dakit aburuz aldatua den ala ez gure herria gauza horretan. Ez al digu, baldinbaite, horrelakorik egiten bertsolaritzarekin. Nik ez dut uste. Bere okerrak egin zitzakeen eskolak bere denboran, baina ezak haundiagoak egin dituela esango nuke, bai hemen eta bai beste nonnahi.

Ez da eskolan sartze hori bertsolaritzak gure garaian ezagutu duen nobedade bakarra. Bada besterik. Estrainatu berria du bere elkarteare. Hori ere bertsolariek orain arte egundaino izan ez duten zerbait da. Zeinek ezagutu du inoiz Euskal Herriko Bertsolarien Elkartearen bezalakorik ezer beroien artean? Hori ere pauso berri bat da. Eta ez al dira bi gauza horiek, eskolan sartzea eta elkarte bat sortzea, aro berri baten haserako mugak jartzeko hainbateko gertakizunak? Ez dut uste horretan dudarik egin daitekenik.

Badirudi, beraz, apio edo pilare barriak jarri nahi zaizkiola gure bertsolaritza zaharrari. Elkartearen behintzat ez da sortzez sortua. Eginkizun batekin jaio da. Bertsolaritzaren geroa bideratzea eta segurtatzea ditu helburu.

Izan ere gaurregun ez da bertsolaririk, ez bertsozalerik, gure herri-arte honen geroak kezkatzen ez duenik. Noizpaiteko garaian sortua da eta bestelako giro batean garatua, eta nahiko bildur ematen du mundualdi berri honi ez ote dion erantzungo.

Egungo jendeak mila modutako eder-gauzak badauzka gaur bere gozamenerako. Nahiz begientzat, nahiz belarrientzat eta nahiz beste edozein senarentzat, zernahi eskaintzen zaigu gaur komunikabideetan eta haietaz kanpo. Eta ez nola nahiko gauzak. Zer balio du gure hitz-jolas, edo joku, soil eta xahar honek, gehienez ere aire ezagunen bat lagun duela, egungo argizko eta kolorezko eta marrazkizko eta irudizko eta doinuzko mundu zorabigarri honetan? Gure zentzu guztiak betean eta ia-ia derriortan eskaintzen eta sartzen zaizkigun entretenigarri burrunbatsu hauen erdian, zeinek dauka goserik edo egarririk bertsoaren hari mehe eta motel horri belarria jartzeko? "Goliat" mamu honen aurrean zer egiten du gure "David" ñaño honek?

Zoaz edozein herritako enparantza batera festetan. Ari dadila aurrea konjuntatu bat jotzen eta igo dadila ondoren kiosko berera bertsolari bat. Ia zer inpresio egiten dizun. Erauntsi baten ondorengo xirimiria irudituko zaizu. Aurreko musika-zurrumbilo haretan zorabiatu diren haiek, nola luzatu beren belarria ondorengo huskeria haretara? Gauza ahula eeta pobrea ematen du bertsoak beste espektakulu haundi eta zaratatsu horien ondoan. Horregatik, mundualdi berri honetan, bertsoaren etorkizuna kezkarri gertatzen zaio edozeini.

Eta kultur-egoera horretaz aparte, hizkuntzarena ere hor dago. Euskal Herri osorako ez du balio bertsoak. Ezta alderatzekorik ere. Euskara dakiten guztiak bertsozale ez izatez aparte, euskaldunik gehienek euskaraz ez dakite. Ordurik eta unerik jendetsuenak, erdaldun dira Euskal Herrian. Non eta norentzat kantatu beraz?

Komunikabideetan bertsoa saltzen, berriz, oraindik ez dugu ikasi. Egia esan, aparteko aginahalik ere ez dugu egin. Eta zer saldu eta nola saldu ez dakigunean gaude oraindik. Eta hor sartzen eta saltzen ez denak, egun gorria dauka gaurko egunean kompetentzia egiten.

Bada beraz, eskuak bete lan bertsolaritza aurrera ateratzen. Beharko dira eskolak eta beharko da Elkartearen eta beharko mila modutako beste inizatiba guztiak, bertsolaritza indarrean eta gordin zaindu nahi bada. Ez da nahikoa izango bagabiltzala eta ibiltzea.

Eta horretan bukatzen dut, zeinek irakurri dezaken ez dakidan artikulua hau. Aipatu ditudala uste dut bertsolaritzaren inguruko gertakizunak seinatuenak eta arazorik nagusienak.